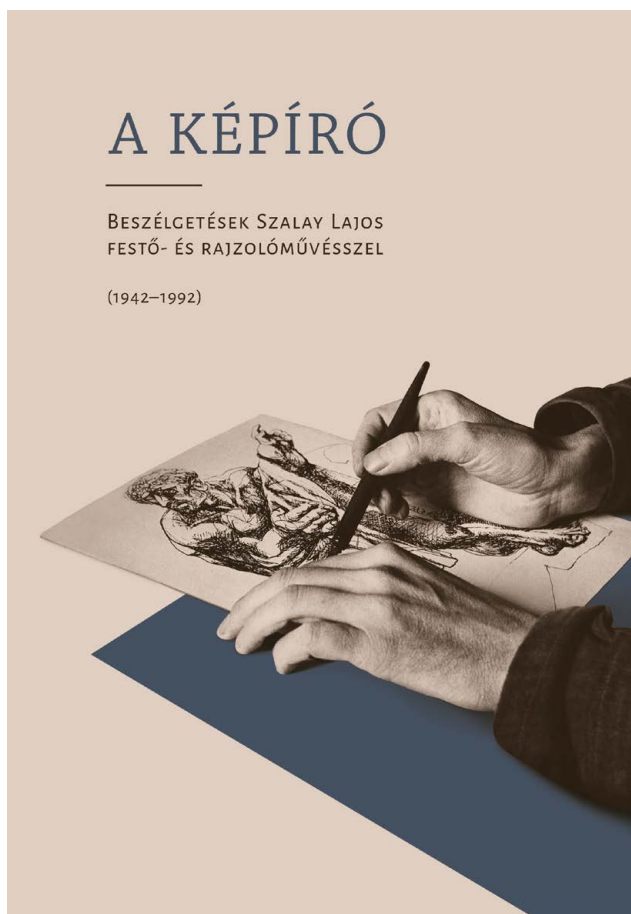

Sinkó István

A vonallá változó

A képiró. Beszélgetések Szalay Lajos festő- és rajzolóművésszel (1942–1992)

Szerkesztette Sümegi György és Tóth Piroska, Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria, 2020, 223 oldal

Nálam a rajzolás nem más, mint egy szemmel leolvasható beszédforma...

Szalay Lajos

Sümegi György kétségkívül a Szalay-életmű legtajékoztatóbb szakértőinek egyike, számos tanulmányt, interjút közölt az újkori magyar rajzművészet mestereiről. Legújabb kötete tovább tágitja a Szalay-kutatás horizontját. Huszonkilenc interjút közöl, melyek egy része unikális, hiszen a mester Argentínában töltött éveiben vagy emigrációja más helyszínein, így New Yorkban készültek. Azért is izgalmas gyűjtemény a Sümegi házaspár munkája (a kötet másik szerkesztője Tóth Piroska), mert nem csupán Szalayról, gondolkodásmódjáról ad hiteles képet, de a kérdezők-beszélgetők színes csokra felvilantja az elmúlt évtizedek magyar és emigrációs kulturális

közéletének számos szereplőjét: Kállai Ernőtől D. Fehér Zsuzsán, Beke Lászlón és Perneczky Gézáig át Rideg Gáborig oly széles skálája jelenik meg e kötetben a magyar művészeti élet ismert alakjainak, mely így együtt talán sohasem szerepelt. A névsor bizonyítja, hogy szellemi-teoretikus irányultságtól függetlenül milyen sokakat érdekelt Szalay művészete.

Véleménye már 1942-ben fontos volt az akkori magyar művészeti közéletben. Ezt bizonyítja a Magyar Csillagban 1942-ben megjelent beszélgetése Kállai Ernővel. Amikor pedig élete alkonyán immár Miskolcon élt, de szemműtétéje és látási problémái miatt már nem alkotott, még mindig számosan keresték fel, hogy beszélgessenek vele. A kötetbe rendezett interjúk közé nem került bele Bakonyi Péter interjúfüzére (1987), de így is rendkívül gazdag és átfogónak mondható képet kapunk az alkotóról. Egy helyütt azt írja, nagy szerencsétlensége, hogy a szó legalább olyan fontos eszköze, mint a rajz.

A megjelent dokumentumok, beszélgetések két csoportra bonthatóak. Néhány szöveg egy-egy aktuális kiállítás vagy könyv kapcsán született. Ilyen például N. N. (fel nem derített kérdező) rövid interjúja a Független Magyarország hasábjain 1945-ben vagy Csicsery-Rónai István beszélgetése a már emigrációban élő Szalayval. Ide sorolnám a Sümegi György által közreadott és szintén névtelen szerző tollából kikerülő, az 1960-as években született kis beszélgetést is. A beszélgetések nagy többsége azonban átfogóbb, mélyre hatoló kérdéseket felvető interjú. A már hazafelé tartó – Magyarországon hivatalosan is újra felfedezett – Szalayval a 80-as években nagyinterjúk készültek, például a Magyar Nemzeti Galéria vagy a Művészet című lap megbízásából. De az újságírók is megtalálták a mestert (Harangozó Márta például), és igyekeztek bemutatni ezt a nagy formátumú, sok országban élt, magát mégis kizárólag magyarnak valló alkotót. Szalay pedig szívesen nyilatkozott. Életének fordulatairól, argentinai egyetemi tanári munkásságáról, könyveiről, a Bibliával való kapcsolatáról, elkötelezettségéről (melyben a baloldali értékek és a keresztény gondolkodásmód egyaránt megfértek), de kollégáiról, művésztársairól is lelkesen mesélt a mindenkori kérdezőknek.

A kötetben találunk azonban más típusú, szakmailag fontosnak mondható, Szalay művészetelméleti felvetéseit bemutató írásokat is. Két, Argentínában megjelent riport-interjú is fellelhető a könyvben. Szalay egyetemi kollégáival, művésztársaival elemzi az 50-es évek művészeti eszményeit, beszél a szobrászathoz, építészethez való viszonyáról,

és a beszélgetésekben is felbukkan Picasso neve. A hozzá fűződő érzelmi viszony (elismerés, rajongás) meghatározó „vörös fonal” a könyvben található szövegekben. Ez a szakmai, elemző attitűd erősen jellemzi Szalay viszonyát a kortársaihoz és a modern művészethez. Ő saját magát képfaragónak, rajzolónak, jó esetben grafikusnak vallotta, mégis távlatosan, bár néha ellentmondásosan beszél a művészeti irányok, tendenciák alakulásáról, s benne a saját helyzetéről, szerepéről. Ilyen interjú a kötetet záró két beszélgetése Sümegi Györggyel és Tóth Piroskával.

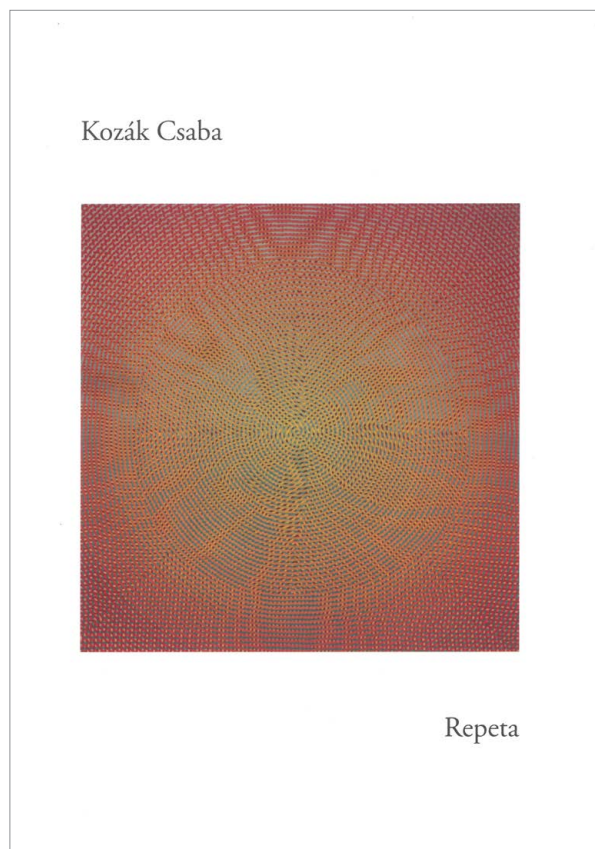
Sajátos helyet foglal el a könyvben a nyitó álminterjú, melyet Kállai Ernő jegyzett 1942-ben, s mely valójában egy találkozás nyomán született fiktív beszélgetés. Itt Kállai a saját elképzeléseihez keresett egy fiatal alkotóművész, nevezetesen Szalay gondolataival alátámasztott érvrendszert. A fiatal művész szókimondása, elégedetlensége az akkori kultúrpolitika irányával és a felvázolt művészeti jövőkép bizonyos aktualitásokat is mutat(hat) akár jelenünk hasonló problémái kapcsán.

Pataki Gábor

Tálalva!

Erdész Galéria & Design Kft.,
2020, Budapest, 316 oldal,
3400 forint

Kozák Csaba: Repeta.
Válogatott művészeti írások
2016–2020

Egyre inkább kiveszőfélben levőnek tűnik az a kritikusi, művészeti írói alapállás, mely Kozák Csaba immár jóval több mint három évtizeden át tartó munkásságát jellemzi. Pedig mai, egyre jobban polarizálódó világunkban becsülni kellene ezt a nyitott, nem kizárólag csak az éppen aktuális trendekre figyelő, az intranzigens szigorúság helyett egy megengedőbb, de az elvtelen feldicsérést mindig kerülő, alapvetően értékközpontú, ekképpen inkább „középen álló” attitűdöt. Samu Géza életművének talán legjobb ismerője, pontos és fontos elemzéseket ír Fajóráról, Henczéről vagy épp Lovas Ilonáról, Záborszky Gáborról, Haász Istvánról, Szűcs Attiláról, de ugyanúgy észre tudja venni a kismesterek, a vidéki magányukban dolgozók, a pályakezdők munkáiban rejlő értékeket is. Ennyiben egy kicsit P. Szabó Ernőre hajaz a magatartása azzal a különbséggel, hogy Kozák következetesen, még az utalások, mellékes megjegyzések szintjén is kerül minden, az éppen aktuális művészetpolitikára, a művészeti élet beharcaira vonatkozó megállapítást. Mindig „csak” az adott művész, mű, kiállítás fontos a számára.

Írásainak címzettje nem annyira a „szakma”, mint inkább a néző, a közönség, a „fogyasztó”, ahogy azt kritikái eddig megjelent gyűjteményes válogatásainak címe is sugallja: *Alátét*, 2002; *Köret*, 2010; *Vegyes tál*, 2016. A most megjelent kötet, a *Repeta* már címével is jelzi, hogy némiképp az összefoglalás, a visszatekintés szándékával készült, ezt igazolja a benne függelékként közölt, impozáns bibliográfia, valamint Kozák megnyitóinak, rendezéseinek ugyancsak teljes jegyzéke. Ezekből talán még markánsabban kirajzolódik a szerző profilja, aki ugyanolyan otthonosan érzi magát a Múcsarnok vagy az Ybl Ház elegáns terei, mint a vidéki művelődési otthonok falai között, aki nemzetközi kiállításokat szervez és rendez, de ugyanolyan természetességgel nyit tárlatot a csallóközi kis faluban, Dióspatonyban is.

A *Repeta* pedig címéhez méltóan az eddigiek szerves folytatása, változatos, a skálán a fine diningtől az igényes menzáig terjedő kínálattal, köretekkel és vegyes tálakkal, sztárokkal és olyan alkotókkal, akik nevét, be kell valljam, most hallottam először. S Kozák (akinek amúgy is egyik legfőbb erénye, hogy rendkívül érzékletesen, plasztikusan tud írni a kiállított művekről, különösen remekül eleveníti meg a nonfiguratív alkotásokat) ugyanazzal a gondossággal, pontossággal fogalmaz a már ismert művészről, mint a pályakezdőről. Röviden szólva: tálalva van!